

Temat : Pierwsi królowie elekcyjni: Henryk Walezy i Stefan Batory

Wybór Henryka Walezego na króla Polski

O tron Rzeczypospolitej ubiegało się wielu władców z innych krajów. Przysłali oni do Warszawy swoich przedstawicieli, którzy starali się zdobyć poparcie i głosy szlachty dla swoich kandydatów. Po wielu burzliwych dyskusjach w 1573 roku szlachta zebrana na polu elekcyjnym wybrała na króla kandydata z Francji (brata króla francuskiego Karola IX) księcia **Henryka Walezego**, po którego udało się do Paryża polskie poselstwo.

Polscy posłowie u Henryka Walezego. Polacy (stoją z lewej) pojechali do Paryża, by zawiadomić Henryka Walezego (młody mężczyzna w złotej szacie) o wyborze na króla i uzyskać jego zgodę na ustalone przez szlachtę warunki. Obraz Teodora Axentowicza z ok. 1910 r.

Na początku 1574 roku Henryk Walezy przybył do Krakowa, gdzie został koronowany. Jednak kilka miesięcy później dowiedział się o śmierci swojego brata, króla Francji Karola IX. Postanowił wówczas, w tajemnicy przed Polakami, opuścić Kraków i wrócić do Francji, gdzie odziedziczył tron po zmarłym bracie i został królem. O jego planach wiedziało tylko kilku zaufanych towarzyszy. Henryk wraz z nimi wymknął się w nocy z zamku na Wawelu i ruszył w kierunku granicy. W momencie, kiedy ją przekraczał, dogonił go pościg urządzony przez polskich senatorów. Prosilili oni króla, aby nie wyjeżdżał z kraju i nie opuszczał swoich poddanych. Ten obiecał jedynie, że wróci, gdy tylko załatwi wszystkie sprawy we Francji. Jak się miało okazać, do Polski nie wrócił już nigdy.

Artur Grottger, *Ucieczka Henryka Walezego z Polski*. Król jedzie na białym koniu. Obraz z XIX w.

Wybór Stefana Batorego na króla Polski

Stefan Batory
Jan Matejko, domena publiczna

Po ucieczce Henryka do Francji szlachta miała nadzieję, że powróci on do Rzeczypospolitej. Po ponad roku oczekiwania zdecydowano jednak przeprowadzić drugą elekcję. Szlachta okrzyknęła królem Polski **Annę Jagiellonkę**, siostrę króla Zygmunta Augusta. Jednocześnie wysłano poselstwo na Węgry do księcia Siedmiogrodu **Stefana Batorego**, ofiarowując mu koronę Rzeczypospolitej pod warunkiem poślubienia Anny Jagiellonki. Batory szybko zdecydował się na ślub, mimo że Anna miała już 53 lata i była od niego o dziesięć lat starsza. Na początku 1576 roku Batory przybył do Krakowa na koronację.

Historia życia Stefana Batorego

<https://www.youtube.com/watch?v=DvUv-cfZhjk>

Wojna Rzeczypospolitej z Moskwą

- Wskaż na mapie Inflanty.
- Wymień miejscowości oblegane podczas wojny z Moskwą.

LEGENDA

- granice Rzeczypospolitej w 1582 r.
- tereny podporządkowane Rzeczypospolitej
- oblężenie

Wojna z Moskwą

Atak Iwana Groźnego na Inflanty był powodem wybuchu wojny z Moskwą, stoczonej przez Rzeczpospolitą w latach 1577–1582. Stefan Batory przeprowadził trzy kampanie*, w których atakował ziemie moskiewskie wokół Inflant. W pierwszej kampanii Polacy i Litwini zdobyli twierdzę w Połocku; w drugiej – twierdzę w Wielkich Łukach, w trzeciej dotarli pod Psków, duże i silnie obwarowane miasto. „O Jezu, toć wielkiego coś, by* drugi Paryż” – zawołał na jego widok polski ksiądz uczestniczący w wyprawie.

Armia królewska bezskutecznie oblegała Psków, a Iwan Groźny grał na zwłokę. By zyskać poparcie papieża, ludził go, że przyjmie katolicyzm. Przestraszył się dopiero, gdy ujrział łuny pożarów wzniesionych przez litewską jazdę. Litwini wdarli się bowiem w głąb państwa moskiewskiego, gdzie rabowali i palili bez litości. Była to okrutna wojna – po zdobyciu Połocka Polacy znaleźli ciała ugotowanych żywcem żołnierzy polskich i litewskich.

W 1582 r. obie strony zawarły **rozejm**. Na jego mocy Rzeczpospolita odzyskała Inflanty, Połock i część województwa połockiego.

W wyniku wojny Moskwa została odepchnięta od Bałtyku na ponad 120 lat (zob. s. 152).

8. Omów przebieg wojny Rzeczypospolitej z Moskwą.

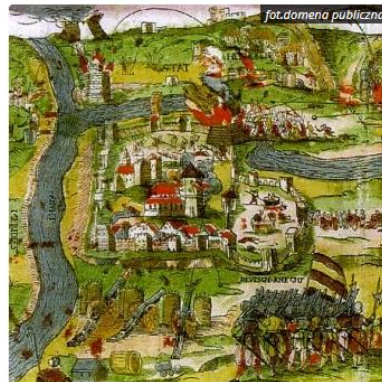
9. Czym się zakończyła wojna dla Rzeczypospolitej, a czym – dla Moskwy?

Oblężenie Połocka (11-30 sierpnia 1579)

Oblężenie Połocka (11-30 sierpnia 1579) – Celem pierwszej kampanii, podjętej dla odzyskania zagarniętych przez [Iwana IV Groźnego](#) w 1577 roku Inflant, było opanowanie Połocka i odcięcie załóg moskiewskich na lewym brzegu Dźwiny. Polskie siły główne, liczące ok. 40 tys. ludzi, pod dowództwem samego króla [Stefana Batorego](#) zostały skoncentrowane w rejonie Świra i [17 lipca](#) ruszyły wzdłuż rzeki w kierunku Połocka. Pod miastem Dżisną, po zbudowanym w ciągu trzech godzin moście pontonowym, dokonano przeprawy przez Dźwinę i ruszono ku miastu.

Oblężenie trwające 3 tygodnie ([11-30 sierpnia](#)) utrudniały ulewne deszcze, uniemożliwiając podpalenie drewnianych umocnień. Kiedy wreszcie artylerii udało się pociskami zapalającymi spalić umocnienia, obrońcy (6 tys.), nie widząc możliwości utrzymania twierdzy, skapitulowali. W ręce wojsk królewskich dostało się 38 armat, 300 hakownic, 600 rusznic i 2500 cetnarów prochu.

Reklama zamknięta przez Google

Oblężenie Połocka w 1579 roku.

Oblężenie Wielkich Łuków (1-4 września 1580)

Oblężenie Wielkich Łuków, Wielkie Łuki (1-4 września 1580) – Druga kampania wojny o Inflanty króla [Stefana Batorego](#) przeciwko carowi [Iwanowi IV Groźnemu](#) miała na celu opanowanie ważnego punktu strategicznego, twierdzy Wielkie Łuki. Król, na czele armii liczącej 59 tys. ludzi, z czego 48 tys. działało bezpośrednio w głównym rejonie walk, wyruszył na Wielkie Łuki [20 sierpnia](#). Marsz wojsk królewskich osłaniała od wschodu idąca równolegle dywizja hetmana Jana Zamoyskiego.

Oba wojska połączyły się [26 sierpnia](#), a [1 września](#) artyleria polsko-litewska rozpoczęła bombardowanie twierdzy. [4 września](#) została podpalona jedna z drewnianych wież. Pożar szybko rozprzestrzenił się na całe miasto, zmuszając 6-tysięczną załogę do kapitulacji. W zamku, obsadzonym przez polską załogę, doszło do wybuchu prochu, który zniszczył całkowicie twierdzę, natychmiast jednak przystąpiono do jej odbudowy.

Reklama zamknięta przez Google

Jan Zamoyski, który osłaniał marsz wojsk królewskich, na portrecie pędzla Marcello Bacciarelliego z lat 80. XVIII wieku.

Oblężenie Pskowa (28 sierpnia 1581 – 15 stycznia 1582)

Oblężenie Pskowa, bitwa pod Pskowem (28 sierpnia 1581 – 15 stycznia 1582) – Zadaniem trzeciej kampanii inflanckiej króla [Stefana Batorego](#) było zdobycie Pskowa i tym samym odcięcie załóg rosyjskich w Inflantach od Rosji oraz całkowite opanowanie tej prowincji. Wojska Batorego wyruszyły na Psków, najpotężniejszą twierdzę państwa moskiewskiego. [21 lipca](#) w celu ubezpieczenia przemarszu ok. 30-tysięcznej armii i zdeorganizowania obrony przeciwnika król wysłał silną grupę 7 tysięcy jazdy pod wodzą hetmana polnego litewskiego Krzysztofa Radziwiłła i wojewody smoleńskiego Filona Kmity. Dotarła ona aż pod Staricę nad Wołgą, gdzie znajdowała się kwatera [Iwana Groźnego](#); spustoszyła znaczne obszary i [22 października](#) połączyła się z wojskami Batorego pod Pskowem.

Szturm na miasto, przeprowadzony [7 września](#), został odparty; co gorsza, wojska królewskie miały za mało prochu na wysadzenie murów twierdzy. Także ilość piechoty (ok. 26 500) okazała się nie wystarczająca do bezpośrednich działań, rosły trudności z zaopatrzeniem armii. Wszystko to skłoniło dowódców wojsk królewskich do przerwania działań oblężniczych i ograniczenia się do blokady twierdzy.

Przedłużająca się kampania, brak widoków na jej pomyślnie i szybkie zakończenie skłoniły króla do przyjęcia inicjatywy pokojowej cara. Rokowania prowadzone przez hetmana Jana Zamoyskiego przyniosły układ, na mocy którego Rosjanie zrezygnowali z Inflant, a ziemia połocka wraz z twierdzą przeszła w polskie ręce.

Oblężenie Pskowa na obrazie Karla Briułłowa z 1843 roku.

Masz przed sobą obraz Jana Matejki „Batory pod Pskowem”. Przyjrzyj się postaciom na nim, a następnie odpowiedz na pytania:

1. Kto siedzi na pierwszym planie obrazu, a kto przed tą osobą klęczy?
2. Kto stoi po lewej stronie z pieczęcią w ręku?
3. Jaką pozę przyjął Stefan Batory?
4. Dlaczego król ubrany jest w szatę koloru złotego?
5. Czego symbolem jest niedźwiedzia skóra pod nogami króla Stefana Batorego?
6. Czego symbolem są chleb i sól trzymane w dłoniach przez posła moskiewskiego?

<https://www.youtube.com/watch?v=UOIfCJXSBM>

Doradcą oraz najbliższym współpracownikiem Stefana Batorego był **Jan Zamoyski**. Król powierzył mu dwa bardzo ważne urzędy: kanclerza koronnego i hetmana wielkiego koronnego. Jako kanclerz Zamoyski kierował polityką zagraniczną państwa oraz pilnował, by monarcha przestrzegał polskiego prawa. Jako hetman wielki koronny był najwyższym po królu dowódcą polskiej armii.

Podczas wojny z Moskwą Zamoyski zdobył dwie twierdze, a potem dowodził pięciomiesięcznym oblężeniem miasta Pskowa (1581–1582). Prowadził je w warunkach srogiej rosyjskiej zimy (mróz chwycił już pod koniec września). Polacy nie zdobyli Pskowa – w połowie stycznia 1582 r. zawarli z Moskwą rozejm*, który przerwał wojnę.

Jan Zamoyski

(ur. 1542, zm. 1605)

Magnat, mąż stanu, wódz, doradca Zygmunta Augusta i Stefana Batorego. Z wykształcenia prawnik, studiował na uniwersytetach w Paryżu, Strasburgu i Padwie. Po śmierci Batorego stanął po stronie wybranego przez szlachtę króla Zygmunta III Wazy i pokonał wojska jego rywala w krwawej bitwie pod Byczyną na Śląsku (1588).
Portret z początku XVII w.

1. Wpisz w wyznaczonych miejscach pod ilustracjami:

- Jan Zamoyski XVI/XVII wiek
- Stefan Batory XVI wiek

Domena publicana

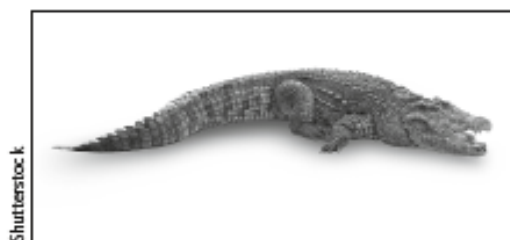

Agencja BE&W

2. Dokończ zdanie.

W 1501 r. rozpoczął się wiek.

3. Rozwiąż rebus. Podpisz ilustrację, a następnie skreśl i wymień wskazane litery.

Shutterstock

— — — — —

OKODY = Ó

Shutterstock

— — — — —

IE = OL

Wpisz rozwiązanie rebusu i skreśl postać, która nie pasuje:

Jan Zamoyski / Stefan Batory –

--	--	--	--

--	--	--	--	--	--

4. Skreśl błędną informację.

Jan Zamoyski w 1580 r. założył miasto **Zamość** / **Lublin**.

Stefan Batory **odzyskał** / **utracił** Inflanty.

5. Wybierz poprawne odpowiedzi w tekście

W pierwszej połowie XVI wieku Stefan Batory toczył wojny o **Moskwę/ Inflanty** zajęte przez **Szwedów/ Rosjan**.

Aby wzmocnić armię, Batory utworzył piechotę wybraniecką, w której walczyli **chłopi/ szlachta**.

Dzięki jego staraniom udało się przyłączyć do Rzeczypospolitej utracone ziemie i podpisać korzystny rozejm w **Jamie Zapolskim/ Polanowie**.

Króla we wszystkich działaniach wspierał jego zaufany hetman **Jan Tarnowski/ Jan Zamoyski**.

6. Uzupełnij tekst poniższymi wyrazami lub wyrażeniami

Anny Jagiellonki, Inflanty, siedmiogrodzkiego, bałtyckiego, Połock, Iwana IV Groźnego, Łuki Wielkie, Jamie Zapolskim, węgierskiego, elekcji, Inflant, Rosją

Stefan Batory pochodził z Księstwa (1), które było częścią państwa (2) Został królem Rzeczypospolitej Obojga Narodów jako mąż (3), która została wybrana na króla na wolnej (4) w 1575 r. Najważniejszym problemem w polityce zagranicznej króla była wojna z (5) Wojna zaczęła się w 1577 r. zajęciem przez cara (6) znacznych terenów (7) W odpowiedzi na to Stefan Batory przeprowadził w latach 1579-1582 trzy kampanie, w wyniku których zdobył (8) i (9) W czasie oblężenia Pskowa w 1582 r. car musiał zgodzić się na podpisanie rozejmu w (10), w wyniku którego Rzeczpospolita odzyskała (11) i ziemię Połocką. Rosji nie udało się zdobyć dostępu do morza (12)

7. Przyjrzyj się ilustracji i wykonaj polecenia

- Zapisz imiona i nazwiska przedstawionych postaci oraz pełnione przez nich funkcje
- Napisz imię i nazwisko autora obrazu

8. Uporządkuj podane wydarzenia w ciągu chronologicznym.

⇒

⇒

⇒

- A. Wybór Stefana Batorego na króla Polski
- B. Rozejm z Rosją w Jamie Zapolskim
- C. Pierwsza wolna elekcja
- D. Ucieczka Henryka Walezy z Polski